



EÖTTEVÉNYI OLIVÉR: MAGYARORSZÁG ÉS A FÜGGETLENSÉGI ESZME



Montesquieu, a nagy forradalmat megelőző kor kiváló politikai írója, *Esprit des lois* című művében vizsgálat tárgyává teszi azokat a lelki rugókat, amelyek valamely államforma uralkodó elvét alkotják. Szerinte a demokratikus állam vezérelve az erény, az arisztokratikusé a mérséklet, a monarchiáé az a gondolatvilág, melynek nehezen konkretizálható jellemzésére ezt a szót használja: becsület, vagy lovasgiasság (*l'honneur*), míg a despotizmusé a félelem. Bármely államforma elsenyved, ha a vezérelv, mely létének az alapja, erejéből veszít, vagy végleg elgyöngül.

A nagy francia politikus munkásságának az idejétől két évszázad választ el bennünket, elméletét talán bírálat alá vette a politikai irodalom, de állításainak a lényegében bizonyára van sok igazság is és ennek tulajdonítható az, hogy elméletét nem tudta elhomályosítani az annak felállítása óta eltelt hosszú idő. Valóságként kell ugyanis elfogadnunk azt, hogy minden államalkotónak van bizonyos vezető gondolata, melynek a népmilliókban visszatükröződő ereje adja meg annak az erkölcsi súlyt.

De ha ez így van, akkor egy másik igazságot is megállapíthatunk, azt t. i., hogy minden államalkotó népnek, tehát minden politikai nemzetnek az életében is van olyan vezérmotívum, mely annak minden tagját áthatja, mely annak valóságos faji sajátja. Ha a nemzetek közt széttekintünk, mindegyikben találunk valami olyan vonást, amely annak faji, nemzeti jellegéből folyik, amely – bár más nemzetnél is megtalálható,

de nem olyan vezető lelki motívum gyanánt – tehát az illető fajnak, vagy nemzetnek legpregnansabb tulajdonsága, amely egész történelmében, múltjában és törekvéseiben egyaránt kidomborodik. Ilyen nemzeti, belső, lelki diszpozíció eredménye és jelensége a magyar és francia nemzetnél a szabadság vágya, a nemzeti és faji függetlenség kategorikus imperatívuszának minden egyéb törekvést háttérbe szorító követelése.

A francia szabadságvágy évszázadok elnyomatása után elemi erővel érvényesült a nagy forradalom idején s azóta mindazok a kísérletek, amelyek a francia nemzetet szabadságjogainak az elismerése nélkül kívánták kormányozni, magukban hordták pusztulásuknak a csíráját. A francia nemzet szabadságszeretete oly mélyen gyökerezik, hogy enélkül, vagy inkább ennek ellenére semmiféle uralom állandósulni nem tud. Ugyanily sziklaszilárd a magyar nemzet szabadságvágya is, melynek a megvalósításáért azonban évszázadokon át tartó, kemény harcokat kellett vívnia. Magyarországon a szabadságvágy egyértelmű volt a függetlenségi eszmével, vagyis, hogy a nemzet önmaga legyen a maga sorsának a kovácsa. A függetlenségre törő küzdelmek erkölcsi alapja a magyar nemzetben a lelkek mélyén szunnyadó az az akarat volt, hogy senkinek alávetve ne legyen. Addig, amíg Magyarország nemzeti dinasztiák alatt élt, ez az elszánt akarat a királyi hatalom megfelelő korlátok közé szorításában s a nemzet jogainak intézményes biztosításában nyilvánult meg. Amikor pedig a történelem sodra olyan dinasztiát állított az ország élére, amely nem csupán ennek az államnak a trónján ülve, a magyar nemzet sorsát más népekével vegyítette el s a dinasztia benső céljait, a magyar nemzeti eszmétől különváltan, sőt gyakran azzal ellentétben óhajtotta megvalósítani: akkor ez a szabadságvágy, ez a függetlenségi eszme a nemzet önvédelmi harcaiban, a véres áldozatok hozásában érvényesült. A nemzetek – tapasztalati tény ez a népek életében – időszakonként elernyednek. A hosszas és szünetnélküli erőpróbák sokszor kimerítik a nemzetek erejét, azonban a lethargia marazmusát mindig felváltotta a szabadságra való törekvés lobogó lelkesedése. Ezt a történelmi tényt, az eseményeknek ezt a sorozatos analógiáját a magyar nemzet történetében nem lehet esetlegességnek minősíteni. Ennek a nemzet erkölcsi felfogásában, jellembeli struktúrájában van a gyökere, abban, mely a szabadságért, a függetlenségért mindent hajlandó volt feláldozni, mert enélkül a maga életét csak tengődésnek és haldoklásnak tekinti.

Ez a függetlenségre való törekvés már a magyar államélet kezdetén is intézményes biztosítékokban érvényesült. Mikor az ázsiai őshazájából hosszú vándorlás után Európába jutott magyar törzsek egymással szövetkeztek s a vérszerződés megkötése által – az egyes törzsek függetlenségének fentartásával – Álmost fővezérré választották, majd fia, Árpád, később a nemzet első fejedelme lett, mindezt a nemzet szabad akarata-

ból, függetlenségének a fentartásával határozta el és kikötötte, hogy a törzsek fejének az utódait sem szabad az ország tanácsából kizárni. Ez pedig az alkotmányfejlődés ama kezdetleges korában azt jelentette, hogy a fejedelem mellett a nemzet előkelőinek – vagyis az akkori felfogás szerint a politikai vezetésre hivatottaknak – állandó befolyásuk legyen az ország kormányzására. Más szóval: a magyar államiság már ekkor is a nemzet függetlenségének az alapján épült fel. Mikor aztán – a X. század végéig egy századon át tartó, forrongó kialakulás befejeztével – Vajk fejedelem felvette a kereszténységet és István néven, a II. Szelvényes pápától nyert koronával, királlyá avattatta magát, akkor sem volt ez a középkor zsarnokának a népe fölött kivívott győzelme, hanem a nemzetét az európai, keresztény kultúrába bevezető fejedelem nagy koncepciójú elhatározása, mely a nemzet függetlenségét nem verte béklyóba.

Teltek az évszázadok s kétségtelen, hogy a villongások a királyi hatalom egyeduralomra törése és a nemzet szívós ellenállása közt nem maradtak el, de a függetlenség eszméjének megdönthetetlen biztosítéka volt a szabad királyválasztás elvének következetes fentartása, mely a magyar alkotmány legjellegzetesebb intézményévé vált. Igaz ugyan, hogy – a vezérek által kötött vérszerződéshez híven – addig, míg Árpád nemzetiségének az ivadékai éltek, királyt csak ezek közül választhatott a nemzet, ámde maga az a tény, hogy a nemzet a maga akaratából, választás útján töltötte be mindig a királyi trónt, a függetlenségi eszme állandó érvényesülését jelentette.

Eközben kifejlődött a magyar alkotmányjog legbecsesebb és a maga nemében egyedül álló intézménye, a Szent Korona tana. A nemzet alkotmányos köztudata megérlelte azt a közjogi felfogást, hogy a koronában, melyet a nemzet helyez királya fejére, szimbolizálva van minden közhatalom, mely azonban a koronázás tényével nem száll át a maga teljességében az uralkodóra, hanem a korona jelképesen egyesíti magában a királyt és a nemzetet, amit annak az időnek latin terminológiája úgy fejezett ki, hogy a király és a nemzet együttesen: *totum corpus sacrae coronae*, a szent korona egész teste, míg a nemzetnek az akkori rendi alkotmány szerint jogokkal felruházott tagjait, tehát az ú. n. politikai nemzetet ez a cím illette meg: *membra sacrae coronae*, vagyis a szent korona tagjai. Ebben a szimbolikus közjogi felfogásban az az eszme domborodott ki, hogy a nemzet, bár a szuverenitást királya gyakorolja, mégis önmaga a közjogi hatalom letéteményese, tehát független és senkinek alávetve nincsen.

A nemzet függetlenségének újabb, intézményes biztosítása következett el akkor, midőn a XIII. század elején, az ú. n. Arany Bullában, II. Endre király által garantált nemzeti szabadság elvét pontozatokba foglalták. Az Arany Bulla, mely 1222-ben, tehát csak hét évvel később jött létre,

mint az angol alkotmányt biztosító Magna Charta, valójában a nemzeti függetlenség kódexe a netán önkényeskedésre hajló királyi hatalommal szemben. Az ősi alkotmányok fejlődésének cinikus lélekkel dolgozó egyes kritikusai, vagy inkább tagadói ugyan azt szokták mondani, hogy ez a nagy alkotmánybiztosíték voltaképpen az ország hatalmas főurainak a privilégiumait garantálta a centralisztikus államhatalom kiépítésére törekvő királlyal szemben. Ezzel szemben – bár bizonyos, hogy abban a korban a nemzet minden fiára kiterjedő politikai jogosultságot nem ismeretek, nemcsak nálunk, hanem sehol a világon s ebből folyik, hogy ez az alkotmánybiztosíték is csak az akkori politikai nemzet tagjaira, tehát a rendi alkotmány által elismert nemességre terjedt ki – mégis tény, hogy a világ összes államainak az alkotmányfejlődésében, az említett angol analógiát nem tekintve, a nemzet függetlenségének hasonlóan precíz és határozott biztosítását, mint az Arany Bullában, nem találjuk.

A XIV. század legelején az Árpádház kihalt s így a nemzet első fejedelmének az ivadékaik közül nem választhatott többé királyt, de most több, mint kétszáz éven keresztül olyan külföldi dinasztiák tagjai közt kereste fejedelmét, amelyek a maguk világhatalmi pozíciójával Magyarország európai szerepét és hatalmát öregbíthették, vagy pedig olyan nemzeti fejedelmet ültetett a királyi trónra, akiben megvolt a képesség ennek a hatalmi pozíciónak a kivívására és megtartására. Magának a nemzetnek a függetlenség eszméjéhez való ragaszkodását és ennek intézményes biztosítását azonban e századok alatt nem csupán a szabad királyválasztás ténye alapozta meg, hanem az is, hogy az ország kormányzásában, különösen pedig a törvényhozásban maga a politikai nemzet továbbra is állandóan résztvett és függetlenségét mindig megőrizte.

A XVI. század elején új korszakba lépett a magyar nemzetnek a függetlenség eszméjéért folytatott küzdelme. Mikor 1526-ban Mohácsnál a török döntő csapást mért Magyarországra s ettől kezdve másfél századon keresztül az ország jelentékeny része az ő uralma alá került, a függetlenség eszméjéért folytatott szívós harc két fronton folyt tovább. Az egyik az volt, hogy a királlyá választott I. Ferdinánd és utódai alatt – tehát a Habsburg-dinasztia trónra lépésével – a magyar nemzet ennek a dinasztiának az abszolutizmusra hajló politikájával szemben folytatott kitartó, sokszor véres harcot, a másik pedig, hogy a török hódoltságtól szabadon maradt ország keleti részén, Erdélyben, nemzeti fejedelemséget hozott létre, szabadon választott uralkodókkal. Erdélynek a történeti szerepe megszűnt a XVII. század végén, mikor a török uralomnak vége szakadt s az országnak ez a része is a Habsburg-dinasztia jogára alá került, míg a Habsburg-királyok ellen szívós és állandó küzdelmet folytatott a nemzet továbbra is minden oly esetben, amidőn azok a nemzet függetlenségét aláásni s annak alkotmányos biztosítékait mellőzni próbálták.

A függetlenségi eszme szakadatlan és a nemzet lelke mélyéből fakadó erőforrásokkal táplálkozó védelmére ezekben a századokban – sajnos – gyakran volt szükség. És e küzdelem közelebbi megvilágítása a magyar nemzet szabadságszeretetének és függetlenségre törekvésének klasszikus bizonyossága.

Már maga a királyi hatalomnak a Habsburgok által történt megszerzése is szívós ellentétet fakasztott nemcsak a dinasztia hívei és a nemzeti királyság, tehát a magyar nemzet fiaiból választandó király trónraültetésének a követelői közt, (I. Ferdinánddal egyidejűen tudvalevőleg egy ilyen uralkodó, Szapolyai János bírta sokáig az ország jelentős részét), hanem még a Habsburg-hívek magyar csoportja is másként magyarázta a királyi hatalom megszerzésének a módját, mint az autokratiko-dinasztikus felfogás. A nemzet ama része ugyanis, mely Habsburg Ferdinándot választotta magyar királlyá, ebben a szabad királyválasztás elvének a megvalósítását kívánta szolgálni annak a százados gyakorlatnak a kiegészítésével, mely szerint, ha az elhunyt uralkodónak nem voltak gyermekei, akkor a rokonságból keresték az utódot. A Mohácsnál elesett II. Lajos királynak nem lévén leszármazol, nejének, Habsburg Máriának a fivérére, V. Károly német-római császárra öccsét, I. Ferdinándot ültetve tehát trónra, ennek az évszázados gyakorlatnak kívántak érvényt szerezni, természetesen politikai szempontból is előnyösnek tartva ezt a választást az új király testvérbátyjának a világhatalma miatt.

Az autokratiko-dinasztikus felfogás azonban – mely természetesen ellenlábas volt a nemzeti függetlenség elvén alapuló szabad király választási rendszernek – Ferdinánd trónigényét nem annyira a magyar nemzet szabad akaratának a megnyilvánulásából, mint inkább abból származtatta, hogy I. Miksa (III. Frigyes német-római császár fia és később maga is császár), valamint II. Ulászló magyar-cseh király 1491-ben a pozsonyi békében megegyeztek egymással, hogy Ulászló után a magyar király trónját Miksa utódjai öröklék. Nem vitás, hogy egy ilyen megállapodás a magyar közjog szempontjából semmis volt, mert ahhoz a nemzet alkotmányos tényezői nem járultak hozzá, aminthogy az országgyűlés 1492-ben tiltakozott is ellene: ámde ez a közjogi akadály adott esetben nem *eléggé* tudta volna a király kezében levő tényleges politikai hatalom érvényesülését meggátolni. Ámbar tehát a Habsburgok – számolva a magyar nemzet rendkívül fejlett közjogi érzékével s a tényleges viszonyokkal – trónfoglalásuk jogi alapjául formailag ugyan a szabad királyválasztás tényét ismerték el, befelé mégis sem közvetlenül Mohács után, sem pedig a későbbi századok folyamán nem homályosult el a meggyőződésük, hogy ők a magyar trónt tulajdonképpen örökösödési szerződés alapján nyerték el. Hiszen ismeretes az a gúnyos mondás: *Bella gerant alii, tu felix Austria, nube!* (Háborúskodjanak mások, te boldog Ausztria, házassodjál!)

Ez a szállóige azt a történelmi tényt rögzítette meg, hogy a Habsburgok viláгурalmuk nagy részét különféle házasságok útján szerzett terület-nagyobbodások révén vetették meg. Amikor tehát Magyarországot is ezen a címen vélték hegemoniájuk alá hajtani, ez megfelelt az ő gondolat-világuknak.

Ámde az ő lelkeségük és a magyar nemzet függetlenségi princípiuma szöges ellentétben állott egymással. Ők a magyarságnak ezt a kiirthatatlan szabadságvágyát igen gyakran forradalmi velleitásnak minősítették, nem éppen szoros értelemben a szabad királyválasztás elvét, hanem minden, a nemzeti függetlenséget biztosító alkotmányos intézményt és a nemzetnek ebből fakadó érzékenységét is. A magyarokat a Habsburgok - csekély kivétellel – forradalmároknak tekintették. A dinasztia – mivel politikai és közjogi felfogása a magyartól idegen volt s ugyancsak idegenek voltak a magyarnak a dinasztia világhatalmi célzatai is – többé-kevésbé az állandó háborúskodás szellemében élt a nemzettel, habár ennek a szónak nem mindig fizikai értelmében is. A dinasztia mentalitása a maga viláгурalmi pozíciójának a megerősítésére és feljesztésére irányult, míg a magyar nemzeté a maga függetlenségének állandó védelmére. Mivel pedig a tényleges hatalom a dinasztia, illetve a Ferdinánd után ugyancsak választás útján trónra került, később pedig – az örökletesség törvénybe iktatásával – ezen a jogcímen uralkodó többi Habsburg kezében volt: így a nemzet, a maga függetlenségi törekvéseinek a megvalósítása végett, időközönként a fegyveres ellenállás eszközéhez is kényszerült nyúlni. Ezek a küzdelmek tehát nem voltak a szó tulajdonképeni értelmében forradalmak, mert nem a törvényes hatalom megdöntésére s a királyi hatalom megsemmisítésére irányultak, hanem csak annak a magyar alkotmány kereteiben és szelleméhez méltón leendő vitelére, illetve ennek a kikényszerítésére. Ezek a fegyveres küzdelmek épp ezért a magyar nemzeti felfogás szerint nem forradalmak, hanem szabadságharcok voltak, vagyis a nemzet szabadságának és függetlenségének a védelmére, kényszerűségből vállalt, önvédelmi harcok, melyek sikeres befejezése után a jogfolytonosság nem szakadt meg, a trón nem dőlt meg, hanem újabb és újabb ünnepies királyi ígéretekkel nyert a nemzet biztosítékot a maga függetlenségére.

A Habsburgok uralma idején több ilyen fegyveres küzdelem folyt le. A XVII. század elején Bocskay István és Bethlen Gábor, annak a végén Thököly Imre, míg a XVIII. század elején Rákóczi Ferenc állott ezeknek az élére. Amazoknak jelentős háttérrel adott a vallásszabadság követelése is – minthogy a protestantizmus elterjedésével ennek az elfojtását is szolgálták a katolikus Habsburgok egyes kormányzati ténykedései – míg Rákóczi szabadságharcának erősen nemzeti jellege volt és pedig a kizsákmányolt, a császári hadsereg által jórészt tönkretett Magyarország

önvédelme az abszolutizmus tobzódásával szemben. Mindegyik függetlenségi harc békekötéssel zárult, melynek belső rugója a nemzet kimerülése s királytiszteletének, monarchikus felfogásának – minden keserű tapasztalat ellenére óhajtott – érvényre jutása volt. Az alkotmányos királyság eszméjét semmi sem tudta a nemzetből kiirtani és jellemző, hogy még napjainkban is, mikor az ország a maga teljes függetlenségét – bár megcsonkítása árán – megszerezte, a királyság eszméje oly mélyen él a magyar faj lelkében, hogy az ország regenerálódását csak ennek az alkotmányformának a keretében tudja elképzelni a nemzet aránytalanul nagyobb része.

Mivel tehát a szabadságharcok rugója mindig a függetlenségi eszme megvalósításának a vágya volt, bátran mondhatjuk, hogy a magyarság még a saját királyával szemben, fegyverrel is kész volt függetlenségének η megőrzésére, anélkül, hogy ennek forradalmi jellegű konzekvenciáit, a detronizációt természetszerű folyamánynak tekintette volna. Igaz ugyan, hogy a Rákóczi-féle szabadságharc alatt végsőig fokozódott keserősége 1707-ben ezt is valóra váltotta, ámde ennek a deklarálására is inkább az a meggyőződése vezette, hogy a Habsburgok alatt függetlenségét megvédeni nem tudja (akkor ugyanis már négy év óta folyt ez a szabadságharc anélkül, hogy a dinasztia engedékenységet mutatott volna). Magát a királyság államformáját azonban akkor sem törölték el.

A fegyveres ellenállás korszakának egyébként – a Thököly-Rákóczi-féle harcoktól eltekintve – leginkább az vetett véget, hogy a XVII. század végén, illetve a XVIII. század elején az addig választás útján betöltött trón örökletessé vált. 1687-ben a Habsburg-ház fitagjaira, 1723-ban pedig annak nőágára is elfogadta a nemzet az örökletesség jogát. Amazt épp úgy, mint emezt, külpolitikai események és az országnak ezzel kapcsolatos helyzete okolta meg. A török uralom, másfélszázados fennállás után, 1686-ban szűnt meg azáltal, hogy az ország fővárosát, Budát, visszafoglalták. Ebben a hadjáratban – minthogy a dinasztíának Magyarországon kívül sok egyéb uralmi területe is volt Európában – természetesen résztvettek a dinasztia más népeiből toborzott csapatok is. Mikor aztán a török járom alól való felszabadulás politikai következményeit kellett levonni, mi sem természetesebb, mint az, hogy a dinasztia a választott királyság helyett a trónnak Örökletességét kívánta s a nemzet ezt honorálta is.

Az 1723-iki végleges lemondás a szabad királyválasztás jogáról – precízen megállapítva, csak a dinasztia két ágának a javára, melyek kihalásával a nemzet szabad királyválasztó joga elvileg felújult volna – vagyis az ú. n. *pragmatica sanctio*, közjogi, politikai, etnikai és szociális alapját szintén az anyagilag és erkölcsileg kimerült nemzet ama felfogá-

sában és akaratelhatározásában találhatjuk meg, mely a maga további boldogulását csak a maga sorsának egy világhatalommal rendelkező dinasztiahoz csatolásában vélte feltalálhatni. Az 1686-ban, Budavár felmentésével az országból kiűzött török uralom utolsó maradványaival ugyanis 1718-ban számoltak le, a passzarovici békében. A nemzet tehát ekkor ismét azt tapasztalta, hogy az ország területének végleges felszabadítása uralkodója egyéb uralmi területei haderejének a bevonásával is történt. Az előző néhány évtized alatt több ízben fellángolt ellenállás, a fegyveres önvédelem a nemzetet a pusztulás szélére sodorta, amit az ország elszegényedése szomorúan bizonyított. Egyrészt tehát ott állott az abszolút függetlenségre való törekvés örökös vágya, másrészt pedig egy világhatalmat élvező és gyakorló dinasztia védő karja, amely, ha alkotmányos szempontból nem is mindig honorálta az ország önállósági törekvéseit, de annak a nyugodt fejlődését biztosítani tudta. Csoda-e, hogy a nemzet ez utóbbit választotta? De jellemző a függetlenségi eszme őseréjére, hogy a nemzet azt még az örökletes királyság korában is intézményesen tudta biztosítani azáltal, hogy az örökletesség jogán trónra lépő királyok is magukat megkoronáztatni és ez alkalommal a nemzet alkotmányára esküt tenni voltak kötelesek.

A XVIII. század – Mária Teréziának külső háborúk által jórészt igénybe vett uralma után, melynek a kezdetén a magyar nemzet tradicionális királyhűsége eklatánsán bizonyosodott be a minden oldalról ellenségektől körülvelt fiatal királynőért elhangzott *Vitam et sanguinem!*-ben, a pozsonyi országgyűlés lelkes fellángolásában – a nemzet még egyszer tanúságot tett a függetlenségi eszméért való szakadatlan lelkesedéséről. II. Józsefnek, az ú. n. kalapos királynak – aki nem koronáztatta meg magát – tíz éves uralma ugyanis a nemzeti ellenállást ismét felszította, úgyhogy mikor utána II. Lipót került trónra, a nemzet ismét módot talált arra, hogy függetlenségének a kautéláira vonatkozólag a királytól új, idevágó törvények alakjában kényszerítse ki a szükséges elhatározásokat. A függetlenségi eszme tehát ismét – de most már békés tárgyalások során – diadalmaskodott.

A napóleoni háborúk a dinasztia alatt élő minden nemzetet kimerítették, úgyhogy megérthető a bécsi kongresszus, vagyis 1814-1815 után az a néhány évtizedig tartó tespedés, melybe a magyar nemzet is elmerült. Valamint azonban a II. Lipót alatt, 1790-ben kivívott alkotmánybiztosítékok külpolitikai háttérét nagy mértékben a francia forradalom előzetes eseményei alkották, épp úgy az 1848-iki párisi februári forradalom is újabb tanúságot tett arról, hogy a szabadság eszméjének Franciaországból jött hullámai a függetlenségre szomjúhozó magyar lelkekben termékeny talajra találtak.

1848-ig a magyar királyság rendi monarchia volt, melyben a politikai jogokat a fő- és köznemesség, valamint a főpapság, nemkülönbön – lassú fejlődés eredményeként – a városi polgári elem bizonyos képviselői, az ú. n. honoráciorok gyakorolták. Így volt ez régebben minden alkotmányos államban. 1848 nagy politikai fordulata azonban Magyarországon is megteremtette a maga gyümölcseit és a népképviselő kivívása itt is sikerült. Ez a küzdelem nemcsak a királyi hatalomnak régies értelemben felfogott jogköre ellen folyt, hanem a főnemesség, sőt még a nemesség egy része ellen is, mely előjogait féltette a demokratikus reformtól. Mindez azonban nem akadályozta meg a népképviselői alkotmány létrejöttét s a király 1848 áprilisában szentesítette is azt a törvényt, mely a parlament alsóházát, az addigi rendi alap elhagyásával, népképviselőkből, választás útján alakult kamarává alakította át.

A reform azonban itt sem volt minden oldalon őszinte. Mikor ugyanis az érvénybe lépett, akkor a király az ő közvetlen környezetének a nyomása alatt – maga az akkor uralkodó V. Ferdinánd akarategyen ember volt – szerette volna annak a hatásait paralizálni. A király nem a magyar fővárosban, hanem Bécsben lakott, a magyar politikai köröknek tehát alig volt reája befolyásuk. Hozzájárult ehhez, hogy az 1848 februári párisi események a monarchia egész területén, tehát nemcsak Magyarországon, hanem az osztrák tartományokban, aztán Csehországban és Felső-Olaszországban is éreztették a hatásukat. A forradalmi mozgalmak első hírére az uralkodó általában koncessziókat helyezett kilátásba, sőt azokat részben meg is valósította. Mikor aztán az első izgalom elült, szerették volna ezt visszavonni. Magyarországon azonban ez nem sikerült. Az ellentétek mind élesebbekké váltak s végre is a nemzet nyílt, fegyveres ellenállásában törtek ki akkor, midőn V. Ferdinánd trónjáról lemondott s helyébe Ferenc József lépett anélkül, hogy magát Magyarország királyává megkoronáztatta és a nemzetet – mint azt az alkotmány megkívánta – jogai tiszteletbentartásáról esküvel biztosította volna. A magyar nemzet tehát a függetlenség eszméjéért ismét véráldozatokra szánta el magát.

A dinasztia akkor nem bírt egymagában a magyarsággal megküzdeni, de a segítségül hívott orosz cári hadsereg segítségével leverte a magyar szabadságharcot. A megtorlás véres volt; generálisokat akasztófán végeztek ki, mint közönséges gonosztevőket és a nemzet legjobbjai hosszú raboskodás áldozatai lettek, vagy külföldre voltak kénytelenek menekülni. A nemzet azonban türt és szenvedett, rendületlenül bízva a függetlenség eszméjének a diadalában.

Közel két évtized múlva aztán függetlensége – legalább részben – valóra is vált. 1867-ben ugyanis létrejött az ú. n. osztrák-magyar kiegye-

zés, mely, ámbár a nemzeti függetlenség minden attribútumát nem biztosította a nemzetnek, de a nyugodt fejlődés, megerősödés feltételeit megadta neki. És a nemzet az alatt a félszázad alatt, mely ennek a köz jogpolitikai reformnak a megszületése óta a világháború befejezéséig letelt, a függetlenségi eszme folytonos kiépítésének a munkáját végezte. Nem ment ez megrázkódtatás nélkül, sőt éppen a nemzeti függetlenség egyik nélkülözhetetlen kelléke, a nemzeti hadsereg kérdése miatt – az 1867-iki alkotmányreform ugyanis csak osztrák-magyar közös hadsereget engedélyezett, német vezényszóval és császári lobogóval – a XX. század elején majdnem alkotmányválság tört ki és a nemzetet megint az a veszedelem fenyegette, hogy ha önérzetét megtagadni nem akarja, esetleg a végső konzekvenciákat is le kell vonnia a függetlenség eszméjének a védelmében. Ez az utolsó veszély azonban elhárult s a nemzet tovább folytatta a küzdelmét, békés fegyverekkel.

Aztán jött a nagy megpróbáltatás, a világháború, melyet a magyar nemzet nem akart, de nem is akarhatott, mert neki abból semmi előnye *nem* származhatott. Magyarországnak nem voltak idegen államterületekkel szemben hódító vágyai, az pedig, hogy a magáét védte, természetes joga és kötelessége volt. Külügyeit nem maga intézte, nemzetközi orientációjára neki kevés befolyása volt, tehát a monarchiának arra a működésére, mely a külpolitikai célok megvalósítására esetleg fegyveres eszközökkel is irányult, neki alig volt befolyása. Koronás királya 1914-ben fegyverbe hívta, tehát elment a harcterekre és a nemzet virága otthagya az életét is a kötelességteljesítés mezején. Ebben a háborúban a magyar nemzet nem a maga függetlenségének az eszméjéért harcolt. Ez a háború reá nézve önvédelmi harc volt, a saját hazájának, otthonának a védelme.

Elvégeztetett. A fegyvert lerakták s az összes legyőzöttek közt a magyar nemzet lakolt meg leginkább a legyőzetéséért. Országának kétharmadát veszítette el, mintha ő lett volna a háború okozója. A régi 20 millió lakosú Nagymagyarországból egy alig 8 milliós Kismagyarország lett, földrajzilag, forgalmilag és néprajzilag, valamint az önvédelem szempontjából lehetetlen határokkal.

És mindennek a sorscsapásnak ellenére a magyar nemzetben tovább él az ő faji tulajdonságainak legkarakterisztikusabb vonása: az égő, az olthatatlan vágy a szabadságra. Él benne a függetlenségi eszme örök szeretete.

A magyar nemzet egy évezred vérzivatarain keresztül tett hitet arról, hogy ezért az ideálért mindent feláldoz. Jövőjének útjai beláthatatlanok, de ahhoz nem férhet kétség, hogy ehhez az ideáljához, a függetlenség eszméjéhez hű marad mindenkor, minden elnyomás és fenyegetés közepette is, mindhalálig.